



חבלי לידה: מפגשים בין קבלה ופסיכואנליזה

ד"ר רות קרא-איוונוב קניאל

שיעור 1: לידת העולם ואלוהים כאם בוראת - שבר ותיקון

בראשית א, 1-5

בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹהִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ. וְהָאָרֶץ הָיְתָה תְהוֹמוֹ וְבָהוּ וְחֹשֶׁךְ עַל פְּנֵי תְהוֹמוֹ וְרוּחַ אֱלֹהִים מְרַחֶפֶת עַל פְּנֵי הַמַּיִם. וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי אוֹר וַיְהִי אוֹר. וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת הָאוֹר כִּי טוֹב וַיַּבְדֵּל אֱלֹהִים בֵּין הָאוֹר וּבֵין הַחֹשֶׁךְ. וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לְאוֹר יוֹם וְלַחֹשֶׁךְ קָרָא לַיְלָה וַיְהִי עֶרֶב וַיְהִי בֹקֶר יוֹם אֶחָד.

אדריאן רייץ, ילוד אישה (עם עובד, 1989), עמ' 133

היא הועלתה למעלת ישות רוחנית, היא היתה מקור הצמיחה, מקור הפרי, מקור הפיריון של כל אשר על פני האדמה... באימהות כמו בפעילויות אחרות, לא נחשבה האשה ליוצרת חיים ולמבטיחה אותם בלבד: גם בעניין זה היא נחשבה למחוללת התמורה... מה שנחשב היום על דעת נשים רבות לתפקיד פאסיבי, המתרחש שלא מרצונן, נחשב בעבר לכוח תמורה ונקשר לתמורות אחרות, כגון גלגול הנשמות.

אדריאן רייץ, ילוד אישה (עם עובד, 1989), עמ' 24

מעמדה של האישה כיוולדת נהפך לעובדה המכרעת ביותר בחייה. מונחים כמו "עקרה" או "חשוכת ילדים" משמשים כדי לשלול מן האשה כל זכות אחרת. בשום קטגוריה חברתית לא נמצא את המושג "לא אב"... המונח "אבהות" נותר נוגע-לא-נוגע, חמקני... אמהות – פירושה נוכחות מתמשכת שאורכה לכל הפחות תשעה חודשים ולרוב שנים רבות.

הקדמת הזוהר ח"א, א ע"ב - ב ע"א

"בראשית", רבי אלעזר פתח: (ישעיהו מ, כו) "שָׂאוּ מְרוֹם עֵינֵיכֶם וּרְאוּ מִי בְרָא[ה] אֱלֹהִים". "שאו מרום עיניכם" – לאיזה מקום? למקום שכל העיניים תלויות בו, ומי הוא? פתח עיניים. ושם תדעו שזה – הסתום העתיק העומד לשאלה – "ברא אלה". ומי הוא? "מי" ... שהרי למעלה אין שם שאלה, ו"קצה השמים" הוזה נקרא "מי". ויש אחר למטה ונקרא "מה" ... ועל סוד זה כתוב: (איכה ב, יג) "מָה אֶעֱיֶדְךָ מָה אֲדַמָּה לְךָ" [הַבַּת יְרוּשָׁלַם, מָה אֲשׁוּה לְךָ וְאֶנְחַמְךָ בְּתוֹלַת בֵּת צִיּוֹן, כִּי גָדוֹל כְּפִים שְׁבָרְךָ מִי יִרְפָּא לְךָ]. – כשנחרב בית המקדש יצא קול ואמר: "מה אעידך" – באותו "מה" אעידך... "מה אשׁוה לך" – כשם שאת יושבת, כך הוא כביכול למעלה. כשם שלא נכנסים בכך עתה העם הקדוש בסדרים קדושים, כך נשבע אני לך שלא אכנס אני למעלה, עד שייכנסו בכך אוכלוסייך למטה. וזו היא נחמתך. הואיל ודרגה זו אשווה לך בכל. ועתה שאת כך, "גדול כפיים שברך". ואם תאמרי שאין לך עמידה ורפואה – "מי ירפא לך", ודאי, אותה דרגה סתומה עליונה שהכל עומד בה, היא תרפא לך ותעמיד אותך... בשעה שסתום כל הסתומים ביקש להתגלות, עשה בראשונה נקודה אחת, וזו עלתה להיות מחשבה. צייר בה כל ציורים, חקק בה כל גילופים וגלף בתוך המאור הקדוש הסתום גילוף של ציור סתום אחד, קודש קודשים, בניין עמוק שיצא מתוך מחשבה ונקרא "מי", ראשית לבניין, קיים ולא קיים, עמוק וסתום, בשם לא נקרא אלא "מי". ביקש להתגלות ולהיקרא בשם זה, והתלבש בלבוש יקר שמאיר, וברא "אלה" ועלה "אלה" בשם. התחברו אותיות אלו באלו, ונשלם בשם "אלהים", ועד שלא ברא "אלה" לא עלה בשם "אלהים". [ואותם שחטאו בעגל, על סוד זה אמרו "אלה אלהיך ישראל"]. וכמו שנשתתף "מי" ב"אלה", כך הוא השם שמשתתף תמיד ובסוד זה מתקיים העולם.

בראשית רבה א, ה

בנוהג שבעולם מלך ב"ו בונה פלטין במקום הביבים ובמקום האשפה ובמקום הסריות כל מי שהוא בא לומר פלטין זו בנויה במקום הביבים ובמקום האשפה ובמקום הסריות אינו פוגם כך כל מי שהוא בא לומר העוה"ז נברא מתוך תוהו ובוהו אינו פוגם אתמהה ר' הונא בשם בר קפרא אמר אילולי שהדבר כתוב אי אפשר לאמר בראשית ברא אלהים מנין הן והארץ היתה תהו ובהו.

בראשית רבה ט, א

ר' תנחומא פתח "את הכל עשה יפה בעתו" (קהלת ג, יא) אמר ר' תנחומא בעונתו נברא העולם, לא היה העולם ראוי לבראות קודם לכן. אמר ר' אבהו מיכן שהקב"ה בורא עולמות ומחריבן עד שברא את אלו, אמר דן הניין לי, יתהון לא הניין לי [= עולם זה הנאה לי ואותן הראשונים לא היו הנאה לי].

תמר קרון, נשים ורודות (עם עובד, 1989), עמ' 151-152

המשבר פוגע בעיקר בנקודות התורפה, באותם סדקים בזהות העצמית שנשארו בלתי מאוחדים בשלבי המעבר הקודמים... חוויות הילדות של האם הן התבנית שלפיה היא בונה את ציפיותיה מעצמה ומילדיה. צרכים בלתי מסופקים קובעים את יחסה לתינוקה ולעצמה.

תמר קרון, הרצאה על ספרה 'נשים ורודות', 30 שנה לאחר הופעתו, 2019

בשנים בהן כתבתי את 'נשים ורודות' עדיין לא היתה הסובייקטיביות האימהית חלק מהשיח הפסיכולוגי-פסיכואנליטי. בחרתי את השם 'שבר האימהות' למצב הנפשי המכונה 'דיכאון לאחר הלידה', מתוך רצון להדגיש שאין מדובר בדיכאון "רגיל"... עד היום אין אבחנה פסיכיאטרית למצב הנפשי המדובר כמצב ייחודי לכשעצמו. בשתי מערכות האבחון המקובלות בפסיכיאטריה ובפסיכולוגיה: DSM 5 ו- ICD 10 היולדת מאובחנת כסובלת מ"דיכאון מג'ורי" או "דיכאון מתמשך" אשר מאופיין בכך שהתחיל לאחר הלידה. האבחנות הללו מתעלמות מהעיקר - השבר של האימהות, המטיל את צילו על הזהות של האישה, על הערך העצמי שלה, על מערכת הקשרים שלה.

זוהר ח"ב, ספרא דצניעותא א, קעו ע"ב

ספרא דצניעותא, ספרא דשקיל במתקלא. תנא, דעד לא הוה מתקלא, לא הוה משגיחין אפין באפין, ומלכין קדמאין מיתו, וזיוניהון לא אשתכחו, וארעא אתבטלת. **תרגום:** ספרא דצניעותא (ספר היצירה / הספר המוצנע), ספר השקול במשקל / במאזניים. שנוי, שעד שלא היה משקל / מאזניים לא היו מסתכלים פנים בפנים ומלכים קדמונים מתו, וכליהם לא נמצאו, והארץ התבטלה.

ר' חיים ויטאל, שער ההקדמות כג ע"א, דרוש שבועה מלכים

והנה בלע בן בעור, הוא הראשון כנגד הדעת... יובב בן זרח, הוא החסד, ולכן נקרא בן זרח, כי החסד נקרא אור, כנודע. וחושם הוא הגבורה, שהם סוד חמש גבורות, ולכן חשם אותיות חמש.. ושואל מרחובות הנהר, הוא היסוד... וענין הדד בן בדה, טעמו הוא, כי הנה התפארת, אשר בו בחי' החזה...

Joanna Wilhelm, The Trauma of Conception: Cellular Memory, Paper presented at the Brazilian Psychoanalytical Society of São Paulo, October 2005

יש טראומה בעת ההתעברות... רגע ההזדווגות וההתמזגות עשוי להחיות כשמחה על החיים שנוצרים גם אך כרגע של עינוי והרס, שבו הזרע מאבד את זהותו הקודמת ונפתח אל הקוד הגנטי של הביצית. בהתאם לסוג ההטבעות שישלטו, הרגע הזה עשוי לשקף טראומה אנושית בסיסית: טראומת ההתעברות והעיבור. במצב זה, ההחתמה הרווחת תכיל את המסר שההתאחדות של שני התאים היא בעלת משמעות מסוכנת שיש להימנע ממנה לנצח; הזדווגות הטרוסקסואלית כמשהו מסוכן, מסרס, משמיד; משהו שגורם לכאב והרס רב.

מרטין בובר, מובא בפתח החיבור: סזורה, וילפרד ר' ביון (תולעת ספרים, 2012), עמ' 27

חיי העופר הם צמידות טבעית גמורה... אופק חייו של העובר ביצירתו, דומה, חתום וטבוע הוא באורח מיוחד במינו בחיי המעופרת, ומצד שני, דומה, אינו חתום בהם; שכן שריו הוא העובר לא בבטנה של האם-האדם בלבד

שיעור 2: הלידה והמוות

מלכים ב יט, 3

וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו כֹּה אָמַר חֲזַקְיָהוּ יוֹם צָרָה וְתוֹכְחָה וְנֶאֱצָה הַיּוֹם הַזֶּה כִּי בָאוּ בָנִים עַד מִשְׁבֵּר וְכַח אֵין לְלִדָּה

דברים רבה ב, יא

לאשה שישבה על המשבר לילד והייתה מצטערת לילה, אמרו: מי שענה את אמך הוא יענה אותך.

ויקרא רבא כו, ז

ממאה פעיות שהאשה פועה בשעה שיושבת על המשבר, תשעים ותשעה למיתה ואחת לחיים [...] שלש שמות נקראו לה, חייתא מחבלתא מתברא. חייתא דהות מתה וחיית. מחבלתא דהות ממשכנא למיתה, היך מד"א אם חבול תחבול שלמת רעך (שמות כב, כה). מתברא דהות תבירא למיתה.

קהלת רבה ג, א-ב

למה נסמך שאול אצל רחם לומר לך מה רחם מוציאין ממנו בקולי קולות אף שאול מוציאין ממנו בקולי קולות.

שמות רבה א, יד

בשעה שכורעת לילד, ירכותיה מצטננות כאבנים; מה יוצר זה, ירך מכאן וירך מכאן וסדן באמצע, כך אשה ירך מכאן וירך מכאן והוולד באמצע; הקב"ה עושה איבריה של האשה קשים כאבנים בשעה שיושבת על המשבר, כדי שיהא בה כוח לילד, שאילולא כן – מתה.

בבלי שבת, קכט ע"א

מאימתי פתיחת הקבר אמר אב"י משעה שתשב על המשבר רב הונא בריה דרב יהושע אמר משעה שהדם שותת ויורד ואמרי לה משעה שחברותיה נושאות אותה באגפיה עד מתי פתיחת הקבר אמר אב"י שלשה ימים רבא אמר משמיה דרב יהודה שבעה ואמרי לה שלשים אמרי נהרדעי חיה שלשה שבעה ושלשים.

משנה אבות ה, כב

אל יבטיחך יצרך שהשואל בית מנוס לך, שעל כרחך אתה נוצר, ועל כרחך אתה נולד, ועל כרחך אתה חי, ועל כרחך אתה מת, ועל כרחך אתה עתיד לתן דין וחשבון לפני מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא.

ויקרא רבה לה, ז

הלמד שלא לעשות נוח לו שנהפכה שליטו על פניו ולא יצא לאויר העולם... הלמד על מנת לעשות זוכה להקביל רוח הקודש.

וילפרד ר' ביון, סזורה (תולעת ספרים, 2012), עמ' 34-35

האם אנו כפסיכואנליטיקאים יכולים לחשוב שקיימים אצל האדם שרידים כלשהם, שמהם עולה האפשרות שבמיינד האנושי, בהקבלה לגוף האנושי, שרדו עדויות בתחום האופטיקה לכך שפעם היו גומחות אופטיות או גומחות שמיעתיות? האם יש חלק כלשהו במיינד האנושי שעדיין מסגיר סימנים לאינטואיציה "עוברית", בין שהיא ראייתית או שמיעתית? הדבר עלול להיראות כעניין אקדמי, אלא אם כן אנו חושבים כי באמירה של פרויד, בדבר קשר כלשהו בין חשיבה וחיים רגשיים שלאחר הלידה לבין החיים הטרום-לידתיים, טמונה אמת כלשהי. אם להקצין את השאלה לצורך פישוטה: האם עלינו להביא בחשבון את האפשרות כי העובר חושב או מרגיש או רואה או שומע? אם כן, עד כמה מחשבות, רגשות או רעיונות אלו קדומים?

אהרוני וברגשטיין בתוך: ביון, סזורה (תולעת ספרים, 2012) עמ' 35-36, הערות 16-17

העובר ער לכל מיני לחצים... ער לפחד, לשנאה, לרגשות גולמיים טורדי-מנוחה, לפרוטורגשות, ופרוטורמחשבות. העובר ינסה להתמודד עמם באופן אומניפוטנטי כבר בשלב מוקדם באמצעות פיצולם, ריסוקם לרסיסים, וסילוקם החוצה לתוך מי השפיר... המטופל עשוי להמחיש בצורה כלשהי ידיעה קדומה, שאנו כמבוגרים כבר לא יכולים לדעת, כיוון שיכולת החשיבה שלנו התפתחה מדי... התחושות הראשוניות ברחם עשויות ליצור את ראשית הרגשות והרעיונות, ומביניהם, אלו שהם טורדי-המנוחה ביותר מאופיינים באימה סב־תלמית – סוג פחד שאינו נשלט על ידי רמות גבוהות יותר של המיינדה, ולפיכך אינו בעל משמעות מנטלית.

ר' חיים ויטאל, עץ חיים, שער כ פרק ג

והנני מתחיל לבאר בחי' לידת המוחין הגדלות ז"א שהוא בחי' רוחנית ונשמות וממנו יתבאר לך לידת ז"א עצמו ממש כי הכל אחד... דע כי הנה הפסוק אמר בילדכן את העבריות וראיתן על האבנים וארז"ל כי האבנים הם הירכיים של אשה שכאשר יולדת מצטננות ומתקשות כאבנים ולכן נקרא אבנים. ולהבין זה נבאר תחלה מה ענין הלידה ומי גרם אותה והענין הוא כי יש אורות רבות שם בבטן אמא עילאה ע"י העיבור כנ"ל וזהו גורם שהולד שהוא ז"א רוצה לצאת ולהולד. ולהיות פי רחמה צר וסתום א"א [אי־אפשר] אל הולד לצאת מתוכה לכן כאשר בא זמן הלידה שנגמר זמן העיבור וכבר נתקן ונצטייר העובר אז בחי' האורות והרוחניות שיש בנה"י דאמא מסתלקין משם ועולין למעלה בגוף אמא עצמה במקום שהעובר עומד שם בבחי' עיבור. ואז מתרבים שם האורות כי הנה יש שם אור של הת"ת עצמו דאמא והאורות של מחצית גוף התחתון שלה כנ"ל וכל האורות דזו"נ אשר עומדין שם בסוד העיבור ואין הבטן שלה יוכל לסבול כל רבוי אורות ההם ואז האורות של בחי' אמא עצמה שהם בעל הבית הם דוחקין את האורות של זו"נ שאינם שלה, שהוא אורה, ומוציאין אותם לחוץ דרך פי היסוד שלה ונבקע ונפתח רחמה ויוצא הולד לחוץ.

Sigmund Freud, "Inhibitions, Symptoms and Anxiety", in: SE Vol. 20 (Stamford, 1926), pp. 87-174

בין החיים בתוך הרחם ובין הינקות המוקדמת יש המשכיות רבה יותר מכפי שהסזורה (caesura) המרשימה של אירוע הלידה מאפשרת לנו להאמין.

אהרוני וברגשטיין, לראות את הנולד - הקדמה למהדורה העברית. בתוך: א. פיונטלי, מעובר לילד (מודן, 2001), עמ' 16

הסזורה כמתווה טופוגרפי, שיש בו "גיא, ערוץ או נקיק. גיא כזה הוא הפסקה ברצף השטח, הוא מקום פעור. השביל הקודם מסתיים בערוץ, וצריך לצלוח אותו ולמצוא את השביל החדש... אם לא מצליחים לצלוח אותו ולעבור לצד השני, הוא נהפך לתהום".

שיעור 3: פירון שמימי וארצי ומסע הנשמה

ר' משה קורדובירו, ספר שיעור קומה, לג ע"ד

וכל מציאות שנמצא בין זכר בין נקבה כולו מתייחס בסוד הזיווג העליון ותיקונו... מפני שהזיווג הנאות במצות התורה בטוב הכוונה יעורר זיווג במדות העליונות וענין הזיווג במדות יצדק כמשל הזיווג הזה אשר לנו.

ר' משה קורדובירו, ספר שיעור קומה, מח ע"א

אף לאחר הלידה ההורים האלוהיים ממשיכים "ללדת" את הספירות: והנה כמו שיש בענין יחוד איש ואשתו ב' בחינות, האחד הוא להוליד מחדש, והשני לגדל הנטיעות, דהיינו כדי שיצא הולד.

ספר אלימה, מעין עין שמש, תמר ו, פרק יג

ולעולם הייחוד והזווג עולה עד הקשר הספירות בבחינת רחם באין-סוף.

ר' חיים ויטאל, שער הכוונות, דרושי קריאת שמע ו

והנה זו"ן הם ב' אחים הגדולים וכל הנשמות הטהורות היוצאים מן זווג העליון דאו"א הנה הם אחים אל זו"ן וז"ס "למען אחי ורעי" שקראם הקב"ה לישראל אחים ורעים... ואמנם זו"ן הם אחים הגדולים אשר כולנו חייבי בכבודם והנה כשנאצלו זו"ן ויצאו ממעי אימא נשאר תוך אימא השרש של ההוא רוחא דשבק אבא גו אימא

משה אידל, קבלה וארוס (שוקן, 2010), עמ' 360

שתי צורות הפוריות – האנושית והאלוהית – הן בעלות כוח יצירה לא רק במרחבים המסוימים שלהן, אלא משפיעות זו על זו.

זוהר ח"א, רמ ע"ב

שני שבחים [תיקונים] נקביים אמר שלמה בשיר השירים אחד לאם העליונה – יִבֵּל [בינה], ואחד לכלה – הַשְּׂמֵטָה [שכינה]. תיקון אחד למעלה ותיקון אחד למטה. גם מעשה בראשית כך... ולכן נפתחה התורה באות ב', מעשה שלמטה הוא כדוגמת המעשה שלמעלה. זו [בינה] עושה עולם העליון, וזו [שכינה] עושה עולם התחתון.

אוצר מדרשים, סדר יצירת הוולד, נוסח א, עמ' 153-154

מיד רומז הקב"ה למלאך הממונה על הרוחות ואומר לו הבא לי רוח פלוני... תכף בא לפני הקב"ה ומשתחוה לפניו. באותה שעה אמר לו הקב"ה הכנס בטיפה זו מיד פותח הרוח את פיו ואומר לו רבוננו של עולם די לי בעולם שהיתי מיום שנבראתי אם רצונך אל תכניסני בטיפה זו סרוחה כי קדושה וטהורה אני... ומטייל איתו מהבוקר עד הערב ומראין לו כל מקום שידרוך כף רגלו ומקום שעתידי לדור בו ומקום שעתידי ליקבר בו ואחר כך מראה לו עולם הטובים והרעים[ם]. לערב חוזר

אותו למעי אמו והקב"ה עושה לו דלתים ובריה... וכתוב "ואשי[ם] דברי בפיו ובצל ידי כיסיתיך" ואומר לו הקב"ה עד פה תבא ולא תוסיף... וכאשר הגיע זמנו לצאת באותו המלאך ואומר לו צא כי הגיע זמנך לצאת לעולם והוא משיב והלא כבר אמרתי בפני מי שאמר והי' העולם שדי לי מן העולם אשר הייתי דר ואומר לו עולם שאני מכניסך יפה הוא ועוד שעל כרחך אתה נוצר במעי אמי ועל כרחך אתה נולד ותצא לעולם. מיד הוא בוכה ולמה הוא בוכה מאותו עולם שהי' בו שמניחהו ביציאתו ומכה אותו תחת חוטמו ומכבה הנר אשר על ראשו ומוציאו על כרחו שוכח כל אשר ראה. וביציאתו בוכה ולמה, מפני שמחליפין לו שבעה עולמות באותו שעה.

זוהר ח"א לך לך, עח ע"א

ויאמר ה' אל אברם לך לך, אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר לָךְ לָךְ, לְגַרְמָהּ, לְאַתְקָנָא גְרָמָהּ, לְאַתְקָנָא דְרָגָא דִּילָךְ. **תרגום:** ויאמר ה' אל אברם לך לך. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, לָךְ לָךְ - לְעֶצְמָהּ, לְתַקְנָא אֶת עֶצְמָהּ, לְתַקְנָא אֶת דְרָגָתָךְ

זוהר ח"א לך לך, עו ע"ב (סתרי תורה)

הה"ד ויאמר יהו"ה אל אברם, הא נשמתא עלאה -- בסליקו דדיקונא עלאה. כד בעיא לנחתא להאי עלמא, אומי לה קודשא בריך הוא למיטר פקודי אורייתא, ולמעבד רעותיה, ומסר לה מאה מפתחאן דברכאן דכל יומא, לאשלמא לדרגין עלאין כחושבן ל"ך ל"ך, דהא כלהו אתמסר לה בגין לאתקנא בהו לגנתא, ולמפלח לה ולנטרא לה. מארצך דא גנתא דעדן, וממולדתך דא גופא, דאתקרי אילנא דחיי... ומבית אביך דא שכנתא, אביך דא קודשא בריך הוא, ... ואין אביו אלא קודשא בריך הוא, ואין אמו אלא כנסת ישראל, אל הארץ אשר אראך, דא איהו האי עלמא.

תרגום: ויאמר ה' אל אברם' - הרי [זו] הנשמה העליונה-- במעלת הדיוקן העליון. כאשר מבקשת הנשמה לרדת לעולם הזה, משביע אותה הקב"ה לשמור מצוות התורה ולעשות רצונו, ומסר לה מאה מפתחות של ברכות שבכל יום, להשלים לדרגות עליונות כחשבון ל"ך ל"ך, שהרי הכל נמסר לה כדי לתקן בהם את הגן לעבדה ולשמרה.

'מארצך' - זה גן עדן
'ומולדתך' - זה הגוף שנקרא עץ החיים,
'ומבית אביך' - זו השכינה.
'אביך' - זה הקב"ה [...] ואין אביו אלא הקב"ה, ואין אמו אלא כנסת ישראל.
'אל הארץ אשר אראך' - זה הוא העולם הזה!

ד.ו. ויניקוט, תינוקות ואימהותיהם (כנרת זמורה דביר, 1999), עמ' 92-93

הבסיס לכל התיאוריות על התפתחות האישיות האנושית הוא רצף, קו החיים, המתחיל כנראה עוד לפני שהתינוק נולד. משמעותו של רצף זה הוא שאין חלק בחוויית האדם שהולך לאיבוד או יכול ללכת לאיבוד לגבי אותו אדם, גם אם הוא נהפך, בדרכים שונות ומורכבות, ללא נגיש לתודעה... כמו ולדר, הנולד שוב ושוב, התינוק נולד בדרכים שונות, עם פוטנציאל תורשתי זהה. אך משנאמר לו 'לך!' הוא חווה וצובר חוויות בהתאם לנקודת הזמן והמרחב שבה הוא מופיע.

רות א, 16-19

ותאמר רות אל תפגעני בי לעזובך לשוב מאחריך כי אל אשר תלכי אלך ובאשר תליני אליו עמך עמי ואלהיך אליהי. באשר תמותי אמות ושם אקבר כה יעשה יהוה לי וכה יסיף פי המות יפריד ביני ובינה. ותרא כי מתאמצת היא ללכת אתה ותחדל לדבר אליה. ותלכנה שתיהם עד באנה בית לחם

תיקוני זוהר, תיקון לא

ראשית, בך"א שת"י, ועליהן נאמר ותלכנה שתיהם וגומה, והן שתי תורות, תורה שבכתב ותורה שבעל פה, ועוד, שני לוחות הלכו להר סיני...דבר אחר ותלכנה שתיהן, הגוף והנפש לאיזה מקום הלכו? לבית הקברות, הגוף נדון ונרקב, ובנפש נאמר ותגל מרגלותיו ותשכב... אלימלך זה י', נעמי זו ה', מחלון ו', רות כה בדבקה ה' ונעשתה תורה, ועליה נאמר וקול התור נשמע בארצנו... ופרשה ותלכנה שתיהם - עם השכינה העליונה והמתחמנה

זוהר חדש רות, עה טא-טג

כשנעשה אדם מטפה בשלית אמו, כמו שמתגדל מכניס בו הקדוש ברוך הוא מעט מעט רוח ונפש, ונר נתן על ראשו בליה, שנאמר (איוב כט, ג) בהלו נרו עלי ראשי. ועמוד אור ביום... ומשביעים אותו שיקים כל התורה. ואחר כן יאמרו לו ויאמר ה' אל אברם לך לך. ויאמר ה' אל אברם - זו הנשמה, שהיא אב לרוח ורם לגוף. לך לך מארץך - זה גן העדן. וממולדתך - זו בטן האם, של בשר ודם. ומבית - זו השכינה. אביך - זה הקדוש ברוך הוא. שאין אביו אלא הקדוש ברוך הוא, ואין אמו אלא כנסת ישראל. אל הארץ - זה העולם השפל... ונותנים לו שבע ברכות כמו שאמרנו לעיל, מואעשך וגו', עד כל משפחות האדמה וגו'. אם האדם יזכה, ויהיה צדיק, ומכיר את שם הקדוש ברוך הוא - מה אומרים לו כשסתלק מן העולם (תהלים צא, ה) לא תירא מפחד לילה... כשיסתלק מן העולם, יכנס לדרך החשוכה שאמרנו, ומזדעזעים כל מי שישנו באותו המקום, ויאמרו: הזאת נעמי, שהלכה בדרך הזה מלאה כל טוב, מלאה מתורה? עמוד הענן שהאיר לה במקום הזה ללכת ביום, ועמוד האש להאיר לה ללכת במקום הזה בלילה, ועם בעלה, נשמה לנשמה? היא משיבה ואומרת "אל תקראנה לי נעמי, קראן לי מרה, כי המר שדי לי מאד". שהנעיל אותי בגוף רע. אני מלאה הלכתי במקום הזה, וריקם השיבני ה'. באותה שעה היא אומרת, שכנה בבתי וגו', שנאמר ותאמר נעמי לכלתיה שכנה בבתי. משיבה רות הנפש הקדושה ואומרת: אל תפגעני בי לעזובך לשוב מאחריך כי אל אשר תלכי אלך ובאשר תליני אליו

שיעור 4: מנדר ולידה

ויקרא רבה י, ב-ג

אישה כי תזריע וילדה זכר (ויקרא יב, ב) -- בנוהג שבעולם מפקיד אדם אצל חבריו ארנקי של כסף בחשאי ומחזיר לו ליטרא של זהב בפרהסיא, אינו מחזיק לו טובה? כך הקב"ה מפקידין לו הבריות טיפה של לכלוכית בחשאי, והקב"ה מחזיר להם נפשות משובחות שלמות בפרהסיא... בנוהג שבעולם אדם חבוש בבית האסורין אין כל בריה משגחת עליו בא אחד והדליק לו שם נר, אינו מחזיק לו טובה? כך הולד שרוי במעי אמו והקב"ה מאיר לו שם נר... אומר אוחרי בנוהג שבעולם אדם חבוש בבית האסורין ואין כל בריה משגחת עליו בא אחד והתירו והוציאו משם, אינו מחזיק לו טובה? כך הולד שרוי במעי אמו ובא הקב"ה והתירו והוציאו משם. בנוהג שבעולם אם נוטל אדם ארנקי של מעות ונותן הפה למטה אין המעות מתפזרות? והולד שרוי במעי אמו והקב"ה משמרו שלא יפול וימות... בנוהג שבעולם בהמה זו מהלכת רבוצה והולד נתון בתוך מעיה כמין שק והאשה זו מהלכת זקופה והולד נתון בתוך מעיה והקב"ה משמרו שלא יפול וימות... בנוהג שבעולם בהמה זו דדיה במקום רחמה והולד יונק במקום בשתה, והאשה זו דדיה במקום נאה והולד יונק במקום כבודה... אם ישהה אדם בחמין שעה אחת אינו מת? ומעיה של אשה מרותחין והולד נתון בתוך מעיה והקב"ה משמרו שלא יעשה שפיר ושלא יעשה שליא ושלא יעשה סנדל... אם אכל אדם פרוסה אחר פרוסה לא שניה דוחה את הראשונה האשה הזו כמה מאכל היא אוכלת וכמה משקים היא שותה ואינו דוחה הולד.

Phyllis Trible, God and the Rhetoric of Sexuality (Fortress Press, 1986), pp. 34-35

בכתבי הקודש הרחם שייך לאלוהים... אלוהים מתעבר ברחמו, שופט ברחמו, קובע בו גורלות ומוליד ממנו צאצאים... במסורת המקראית, איבר זה הייחודי לגוף הנשי, הופך כלי המלמד על רחמי האל... האלוהות מכינה את הרחם ללידה, יולדת באמצעותו, ואזי מקבלת את התינוק מידיה של האם.

בבלי נידה, ל ע"ב

למה הולד דומה במעי אמו לפנקס שמקופל ומונח ידיו על שתי צדעיו שתי אציליו על ב' ארכובותיו וב' עקביו על ב' עגבותיו וראשו מונח לו בין ברכיו ופיו סתום וטבורו פתוח ואוכל ממה שאמו אוכלת ושותה ממה שאמו שותה ואינו מוציא רעי שמא יהרוג את אמו... וכיון שיצא לאויר העולם נפתח הסתום ונסתם הפתוח שאלמלא כן אינו יכול לחיות אפילו שעה אחת ונר דלוק לו על ראשו וצופה ומביט מסוף העולם ועד סופו... ומלמדין אותו כל התורה כולה... וכיון שבא לאויר העולם בא מלאך וסטרו על פיו ומשכחו כל התורה כולה.

בבלי נידה, לא ע"א

אמר רבי אלעזר: למה ולד דומה במעי אמו - לאגוז מונח בספל של מים, אדם נותן אצבעו עליו, שוקע לכאן ולכאן.

ר' משה קורדובירו, תפילה למשה, קלד ע"ב - קלז ע"א

ופותח דלתות ההיכל ומכוון שהם נצח והוד שפתי הרחם לבינה והפרוכת היא המלכות לפני דלתות ההיכל ויוציא משם ס"ת [ספר תורה] ת"ת [תפארת] מתוך הבינה שהיא בבטן מי [בינה] כאומרו "מבטן מי יצא הקרח" וכיון שמוציא ס"ת כל העולם מתמלא רחמים שהרי הוא סוד הת"ת נהר יוצא מעדן דנפיק מאמא ואבא להשקות את הגן כשיעלה לתיבה כדפי רחמים עליונים מתעוררים בכל העולמות ומיד מתברכין... ומחזיר ס"ת להיכל ומכוון שכבר גמר השפעתו וגמר ומחזירו להעלמו למעלה, כמו שהוציאו בפתיחת דלתי ההיכל, כך פותח הדלתות הנזכרות והוא מכניסו ומעלהו אל העלמו לינק מתוכיית אמא עלאה בסוד ובדעת חדרים ימלאו

ר' חיים ויטאל, עץ חיים, שער כ' פרק ג'

והנני מתחיל לבאר בחי' לידת המוחין דגדלות ז"א שהוא בחי' רוחנית ונשמות וממנו יתבאר לך לידת ז"א עצמו ממש כי הכל אחד. דע כי הנה הפסוק אמר בילדכן את העבריות וראיתן על האבנים וארוז"ל כי האבנים הם הירכיים של אשה שכאשר יולדת מצטננות ומתקשות כאבנים ולכן נקרא אבנים. ולהבין זה נבאר תחלה מה ענין הלידה ומי גרם אותה והענין הוא כי יש אורות רבות שם בבטן אמא עילאה ע"י העיבור כנ"ל וזהו גורם שהולד שהוא ז"א רוצה לצאת ולהולד. ולהיות פי רחמה צר וסתום א"א [אי-אפשר] אל הולד לצאת מתוכה לכן כאשר בא זמן הלידה שנגמר זמן העיבור וכבר נתקן ונצטייר העובר אז בחי' האורות והרוחניות שיש בנה"י דאמא מסתלקין משם ועולין למעלה בגוף אמא עצמה במקום שהעובר עומד שם בבחי' עיבור. ואז מתרבים שם האורות כי הנה יש שם אור של הת"ת עצמו דאמא והאורות של מחצית גוף התחתון שלה כנ"ל וכל האורות דזו"נ אשר עומדין שם בסוד העיבור הרחם כמיכל של אור ואין הבטן שלה יוכל לסבול כל רבוי אורות ההם ואז האורות של בחי' אמא עצמה שהם בעל הבית הם דוחקין את האורות של זו"נ שאינם שלה, שהוא אורח, ומוציאין אותם לחוץ דרך פי היסוד שלה ונבקע ונפתח רחמה ויוצא הולד לחוץ.

מאיר בניהו, תולדות האר"י (יד בן צבי, תשכ"ז), עמ' 163-165

כשאני פותח את פי לומר לכם איזה סוד שבתורה, השפע מתרבה בי כמו נחל שוטף, ואני מבקש כמה מיני תחבולות מהיכן אפתח לכם צינור אחד דק וקטן כדי שתוכלו שאת, שאם ארבה עליכם תפסידו הכל, כמו התינוק הנחנק בגרונו מחמת ריבוי החלב אשר בא לו בפעם אחת.

ליקוטי מוהר"ן קמא, תורה קה

בְּכֹל דְּבַר שֶׁבִקְדָּשָׁה יֵשׁ בּוֹ שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים, "עֲבוּר" "יִנְיָקָה" "מַחֲיִין"... וּכְשֶׁלּוֹמֵד תּוֹרָה גַם כֵּן צָרִיכִין לְהִיטֵת בּוֹ שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים הַנֵּל. כִּי כְשִׁיּוֹשֵׁב לְלַמֵּד, וְנוֹתֵן מַחְשָׁבָתוֹ וְלָבוֹ בְּהַתּוֹרָה, וּמְתַעַלֵּם בָּהּ, נִקְרָא עֲבוּר, כִּי הוּא מְתַעַלֵּם בָּהּ כְּעֶבֶר בְּמַעֲי אָמוֹ. וּכְשֶׁלּוֹמֵד הַתּוֹרָה וּמְבִין בָּהּ, נִקְרָא "לְדָה וְיִנְיָקָה", כְּמוֹ שְׁכַתּוּב (מְשָׁלִי ה', יט) "דִּדְיָהּ יְרוּךְ בְּכָל עֵת". וְאַחַר כֵּן כְּשֶׁמְבִין דְּבַר מֵתוֹךְ דְּבַר וְרוֹצֵה לְחַדֵּשׁ בָּהּ, נִקְרָא "מַחֲיִין"... וּכְשֶׁלּוֹמֵד בְּאִפְּן זֶה, אֵז הִיא תְּשׁוּבָה גְּמוּרָה. וּמְקַשֵּׁר הָאוֹתִיּוֹת וְהַצְּרוּפִים שֶׁבְּחֻלְקוֹ מְכַלְלֵת הָעוֹלָמוֹת אֶל שְׂרָשֵׁן וְאֶל מְקוֹמָן, וְנַעֲשֶׂה בְרִיָּה חֲדָשָׁה. וְאֵז הַדְּעַת שְׁלֵם, וּמְתַעוֹרֵר רַחֲמָנוּת.

לוס איריגארי, שושלות וגנאלוגיות, "מין זה שאיננו אחד: מבחר" (רסלינג, 2016)

לכל אחת מאיתנו ישנו עץ-שורשים נשי: יש לנו אם, סבתא, וסבתא רבה, יש לנו בנות. בגלל שהוגלנו לבתי הבעלים, שכחנו את ייחודה של הגנאלוגיה הנשית. הבה ננסה למקם את עצמנו מחדש בתוך שושלת נשית כדי שנוכל לאחוז בזהותנו.

ר' משה קורדובירו, אור יקר, סז

"הבן יקר לי אפרים אם ילד שעשעים כי מדי דברי בו זכר אֶזְכְּרוּ עוד על פן המו מעי לו רחם אֶרְחֶמְנוּ נָאם ה'" (ירמיהו לא, יט), הוא מפתח כמשל לאהבתו הרוחנית של האל לברואיו, שהם "בני מעיו": "אהבת הקב"ה לנשמות יותר מאהבתו לעולם ולכל המלאכים ולכל הנמצאים מפני שהם צאצאי מיעיו".

שיעור 5: לידה וגאולה - אחרית וראשית

ישעיהו כו, 17

כמו הרה תקריב ללדת תחיל תזעק בחבליה כן היינו מפניך ה'

ישעיהו סו, 8-9

מי שמע פזאת מי ראה פאלה היוחל ארץ ביום אחד אם יולד גוי פעם אחת פי חלה גם ילדה ציון את בניה. האני אשביר ולא אוליד יאמר ה' אם אני המוליד ועצרתני אמר אלהיך.

ישעיהו מב, 13-14

ה' כגבור יצא כאיש מלחמות יעיר קנאה [...] החשיתי מעולם אחריש אתאפק כיולדה אפעה אשם ואשאף יחד

ישעיהו סו, 12

וינקתם על צד תנשאו ועל ברפים תשעשעו: כאיש אשר אמו תנחמנו כן אנכי אנחמכם

ישעיהו מט, 14-16

ותאמר ציון עזבני יהוה ואדני שכחני: התשכח אשה עולה מרחם בן בטנה גם אלה תשכחנה ואנכי לא אשכחך

ישעיהו יג, 8

ונבהלו צירים וחבלים יאחזון כיולדה יחילון איש אל רעהו ותמהו פני להבים פניהם

תהילים מח, 7

רעדה, אחזתם שם חיל כיולדה

תהלים ב, 7

אספרה אל חק ה' אמר אלי בני אתה אני היום ילדתך

ישעיהו ט, 2

כי ילד ילד לנו בן נתן לנו ותהי המשרה על שכמו

תהלים קי, 3

עמך נדבת ביום חילך בהררי קדש מרחם משחר לך טל ילדתך

מגילת הודיות 10:11 (1QHa)

הרית גבר הצרה בחבליה היא במשברי מות תמליט זכר ובחבלי שאול יגיה... משברי וחבלי מרץ במולדיהם

בבלי סנהדרין, צח ע"ב

אמר רב אין בן דוד בא עד שתתפשט המלכות על ישראל תשעה חדשים שנאמר "לכן יתנם עד עת יולדה ילדה ויתר אחיו ישובון על בני ישראל" (מיכה ה, ב). אמר עולא ייתי ולא איחמיניה [יבוא ולא אראנו] אלא משום דכתיב "שאלו נא וראו אם ילד זכר מדוע ראיתי כל גבר ידיו על חלציו כילודה ונהפכו כל פנים לירקון" (ירמיהו ל, ו) מאי "ראיתי כל גבר"? אמר רבא בר יצחק אמר רב מי שכל גבורה שלו. ומאי "ונהפכו כל פנים לירקון" אמר רבי יוחנן פמליא של מעלה ופמליא של מטה.

זוהר ח"ב, נב ע"ב

אמר רבי שמעון, איילתה אחת יש בארץ, והקב"ה עושה הרבה בעבורה, בשעה שהיא צווחת הקב"ה שומע קושי שלה ומקבל קולה, וכאשר צריך העולם לרחמי מים, היא נותנת קולות, והקב"ה שומע קולה ואז חס על העולם שכתוב: כאיל תערוג על אפיקי מים (תהילים מב, ב). וכאשר צריכה ללדת, היא סתומה מכל הצדדים, אז באה ומניחה ראשה בין ברכיה וצווחת ומשליכה קולות, והקב"ה חס עליה, ומזמן לעומתה נחש אחד ונושך בערוותה שלה ופוחת לה וקורע לה אותו מקום ומולידה מיד. אמר רבי שמעון בדבר זה לא תשאל ולא תנסה את ה', וכך דווקא.

חיי מוהר"ן, כ"ה

העולם אומרים שמסיפורי מעשיות לא באים להריון. ואני אמרתי שמסיפורי מעשיות נפקדות עקרות, ובאות להריון

ליקוטי מוהר"ן, תנינא, תורה כ

כי כשמתחיל לכןס לאיזה דרך הוא בחינת הריון, וצריך להתעלם שם בבחינת עבור, כי עדין לא נתגלה זה הדרך בעולם, רק הוא נכנס לשם לגלותו, ואזי הוא בחינת הריון, בבחינת (משלי ה, יא): "בדרך חכמה הריתי". בחינת הריון, וצריך לשהות שם ולהתמהמה, לחמם עצמו שם כמו עפר במעי אמו, עד שיגיע הזמן, שיצא לאויר העולם, לגלות זה הדרך בעולם. וכשיצא קדם זמנו, זה בחינת נפול... בחינת המפרסמים שנעשין קדם זמנם שהם בבחינות נפלים כנ"ל, וענשם מיתה או עני... כמו כן בבחינות הנ"ל הינו שלפעמים נפסדין האנשים בעצמן שנתפרסמו קדם זמנם שהם בחינת נפלים אבל עדין לא נסתלק הדרך חכמה בעצמו, רק הנפלים לבד ויכולין אחרים להתעבר שם בבחינת הריון הנ"ל כמו במשל אשה הרה כנ"ל ולפעמים נפסד גם הדרך חכמה בעצמו באפן שאפלו איש אחר אינו יכול לכןס לשם בבחינת הריון לגלות ולהוציא זה הדרך לעולם שזה בחינת מיתת האשה הרה כנ"ל. כמו שבאשה הרה, כשנוגפין אותה עד שמפלת נפלים יש שתי בחינות דהינו שלפעמים היא מפרסדת הנפלים לבדם שמפלת אותם על ידי שיצאו בלא עתם, ולפעמים גם האשה הרה בעצמה נוזקת על ידי זה ונסתלקה.

שמות כא, 22

וְכִי יִצְּצוּ אֲנָשִׁים וְנִגְּפוּ אִשָּׁה הָרָה וַיִּצְּאוּ יְלָדֶיהָ וְלֹא יִהְיֶה אָסוֹן עָנוּשׁ יַעֲנֵשׁ כְּאִשֶּׁר יִשִּׁית עָלָיו בְּעַל
הָאִשָּׁה וְנָתַן בְּפָלְאִים.

ר' חיים נחמן מברסלב, סיפורי מעשיות משנים קדמוניות, יום א'

ענו ואמרו, שכל אחד יספר מעשה ישנה מה שהוא זוכר מזכרון הראשון. הינו מה שהוא זוכר מעת שהתחיל אצלו הזכרון. והיו שם זקנים ונערים. והיו מכבדים את הזקן הגדול שביניהם שיספר בתחלה. ענה ואמר: מה אספר לכם, "אני זוכר גם כשחתכו את התפוח מן הענף". ולא ידע שום אחד מה הוא אומר. אך היו שם חכמים, ואמרו. בודאי זאת היא מעשה ישנה מאד, וכבדו את השני שיספר: ענה השני שלא היה זקן כמו הראשון: זאת היא מעשה ישנה?! זאת המעשה אני זוכר גם כן, אבל אני זוכר גם כן "כשהיה הנר דולק"... וכבדו את השלישי שיספר... ענה הרביעי, שהיה יניק עוד יותר... ענה החמישי, שהיה יניק עוד יותר... ענה השמיני... ואני (הינו זה הבעטליר העוור שמספר כל זה) הייתי אז תינוק לגמרי, והייתי גם כן שם. ועניתי ואמרתי להם: אני זוכר כל אלו המעשיות, ואני זוכר "לאו כלום"! ענו ואמרו: זאת היא מעשה ישנה מאד, יותר מכולם! והיה חדוש גדול אצלם שהתינוק זוכר יותר מכולם.

"אני זוכר גם כשחתכו את התפוח מן הענף"

"כשהיה הנר דולק"

"גם כשהתחיל בנין הפרי, דהינו כשהתחיל להתרקם הפרי"

"כשהוליכו הגרעין לנטע הפרי"

"החכמים, שהם היו חושבים וממציאים את הגרעין"

"הטעם של הפרי קדם שנכנס הטעם בתוך הפרי"

"הריח של הפרי קדם שנכנס בפרי"

"המראה של הפרי קדם שנמשכה על הפרי"

ואני (הינו זה הבעטליר העוור שמספר כל זה) הייתי אז תינוק לגמרי, והייתי גם כן שם. ועניתי ואמרתי להם: "אני זוכר כל אלו המעשיות, ואני זוכר "לאו כלום"! ענו ואמרו: זאת היא מעשה ישנה מאד, יותר מכולם! והיה חדוש גדול אצלם שהתינוק זוכר יותר מכולם.

כי זה שספר שהוא זוכר גם כשחתכו את התפוח מן הענף, הינו שהוא זוכר גם כשחתכו את טבורו. (הינו שגם את המעשה הזאת שנעשה עמו תכף בעת ההולדה, בעת שחתכו את טבורו, גם את זה הוא זוכר). והשני שאמר שזוכר בשעה שהיה הנר דולק, הינו שהוא זוכר גם כשהיה בעבור, שהיה נר דולק על ראשו. וזה שאמר שזוכר גם בעת שהתחיל רקום הפרי, הינו שזוכר גם כשהתחיל להתרקם הגוף, דהינו בעת יצירת הולד. וזה שזוכר בעת שהיו מוליכים הגרעין לנטע הפרי, הינו שזוכר גם כשנמשכה הטפה בעת הזיווג. וזה שזוכר את החכמים שהיו ממציאים את הגרעין, הינו שזוכר גם כשהיה הטפה עדין במח. (כי המחין ממציאים את הטפה). וזה שזוכר את הטעם הינו הנפש. והריח הינו הרוח. והמראה הינו הנשמה. והתינוק אמר שזוכר לאו כלום, כי הוא למעלה מן הכל, וזוכר אפלו מה שהוא קדם מנפש רוח נשמה, שהוא בחינת "אין".

בראשית רבה ה, א

אמר ר' ירמיה בן לעזר: בשעה שברא הקב"ה את אדם הראשון אנדרוגינס בראו שני זכר ונקבה בראם (בראשית ה, ב). אמר ר' שמואל בר נחמן: בשעה שברא הקב"ה אדם הראשון דיפרוסופון בראו וניסרו ועשאו גביים לכאן וגביים לכאן... ר' תנחומא בשם ר' בניה בשם ר' לעזר: גולם בראו, והיו מוטל מסוף העולם ועד סופו.

אפלטון, המשתה, כתבי אפלטון כרך ב' (שוקן, תשל"ה), עמ' 111-116

קודם כל עליכם ללמוד מהו הטבע האנושי, ומהו שאירע לו. שלפנים לא היה טבענו כמות שהוא עכשיו אלא צורתו של כל אדם היתה עגולה כולה... נוראים היו ברוב כוחם וחזקתם, וברום לבבם תקפו את האלים. וזיוס והאלים האחרים טיכסו עצה מה יעשו להם, ולא מצאו. העמיק זיוס לחשוב, עד שאמר לבסוף: 'דומני שמצאתי עצה כיצד יתקיימו בני האדם, ומהיותם חלשים יותר יחדלו מחוצפתם. אחתוך אותם לשניים, וממילא יהיו חלשים יותר'. לאחר שדבר כן חתך את בני האדם לשניים, כחתוך אגסים קודם שייכבשו, או כביצים הנחתכות בשערה. והנה לאחר שנחתך טבעו של האדם לשניים, התגעגע כל חצי לחציו השני והתרועע אתו; והיו מחבקים זה את זה בזרועותיהם ומגפפים איש את רעהו. ובכן, מאז ומעולם נטועה בבני האדם אהבת איש אל רעהו, שהיא מלכדת את הטבע הקדום ומנסה לעשותו אחד מתוך שניים, ולהעלות ארוכה לטבע האנושי. וכל אחד מאתנו הרי הוא חלקו השני של אדם אחר, ולפיכך מבקש כל אחד תמיד את החלק השייך אליו. ... הנה התשוקה לשלימות, והרדיפה אחריה נקראת בשם ארוס. וכפי שאמרת: לפנים היינו אחד, ועכשיו פיזר אותנו האל בשל רשעותנו. ואם נהיה ידידי האל ובני בריתו, נזכה למצוא את האיש האהוב שהוא בשר מבשרנו – דבר שבדורנו זוכים לו רק מועטים. המין האנושי יהיה מאושר, אם נביא את האהבה לכלל שלימות, ואם כל אחד יזכה לאותו אהוב שהוא בשר מבשרו, וישוב להוויתו הקדומה. ואם זהו הטוב מכל, הרי שעכשיו, בהווה, יהא טוב מכל מה שהוא קרוב לזה ביותר, היינו שיזכה אדם באהוב לפי רוחו.

זוהר אדרא זוטא, ח"ג רצו ע"א

ומתפשטת הנקבה בצדדיה ונדבכת בצד הזכר, עד שנפרדת מצידו ובאה להתחבר עמו פנים בפנים. וכאשר מתחברים נראים גוף אחד ממש. מכאן למדנו זכר לבדו נראה חצי גוף – והכל אהבה – וכך הנקבה. וכאשר מתחברים כאחד נראה הכל גוף אחד ממש וכך הוא. אף כך כאשר זכר מתחבר בנקבה הכל הוא גוף אחד והעולמות כולם בשמחה שהרי כולם מהגוף השלם מתברכים... מנקבה זו נאחזים כל אותם שלמטה. ממנה יונקים אליה שבים, והיא נקראת אם לכולם.

ר' חיים ויטאל, עץ חיים שער מ"ד דרוש א' מ"ב

מה עשו או"א נסרו את הנוקבא העומדת אחורי ז"א ואח"כ העלו זו"ן הנסרים למעלה בהיכל או"א
תרגום וביאור: מה עשו אבא ואמא? ניסרו את הנקבה העומדת מאחורי זעיר אנפין (הזכר האלוהי, ספירת תפארת), ואחר כך העלו זעיר אנפין ונקבה (המלכות) הנסרים למעלה להיכל אבא ואמא.

רמח"ל, כללים ראשונים כ"ח, ד"ה "יוזה נעשה במה שאמא"

ולכן נוק', אפילו כשהיא אחור באחור – כותל אחד לשניהם, כי בבחינת קשר מוטבע בין הקדושה העליונה, כלל הארותיו ית', ונשמות ישראל – אין ביניהם פירוד. אך כשהם חסרי השלמה, לא יהיו המה אלא נסבלים ממנו [מקבלים], אך לא שיפנה להם באהבה רבה, ולא שיהיה להם הרמת פנים לפניו: והנה אפילו קודם רדת הנשמות לעולם, הנה מצד מציאותם העצמי הם נסבלות ממנו ית', ואינם נפרדות ממנו, ונהנים מאורו, ואדרבא, אין להם כח זולת מה שמקבלות ממנו, אך בבושת הפנים, כמאן דאכיל דלאו דיליה [כמי שאוכל מה שאינו שייך לו].

**Meltzer, Donald, and Meg Harris Williams. The Apprehension of Beauty:
The Role of Aesthetic Conflict in Development, Art, and Violence
(Karnac Books, 2008), pp. 82**

מתוך הדימוי [של הדמות ההורית המשולבת] עולה בתודעה ההיכל ההורי (מעין קודש קודשים), שפרטיותו ומסתוריותו צריכים להישמר רק על ידי אהבתם וכבודם של אלה שמצויים מבחוץ... מבנה העולם הפנימי, שתמיד דומיין בארכיטקטורה של הדתות... זהו "לב המסתורין" שבו נוצרת משמעות. מקומו של זיווג יצירתי זה, שנקרא באופן פרוזאי "חדר השינה של ההורים", הוא מוקד היראה והפלא בעולם הפנימי. או יותר נכון, כאן מתרחשת פונקציית האלפא, שבה האקט היצירתי של היווצרות הסמל ממשיכה בשקט לאורך הלילה.

דונלד מלצר, מקראת מלצר: מבחר מכתביו (תולעת ספרים, 2012), עמ' 127

אין אירוע בחיים הבוגרים כנס הלידה
אשר כה מחושב לעורר את הערצתנו כלפי היופי
ואת פליאתנו ממלאכת המחשבת של הטבע
(בימינו אנו חוששים מלהתייחס לגורם הראשוני, האלוהי).
שום פרח ושום ציפור מרהיבת נוצות
אינם אוכפים עלינו אותו מסתורין של החוויה האסתטית
כמראה אִם צעירה עם תינוק על חזה
אנו נכנסים לחדר ילדים כזה בדממה, גלויי ראש,
כאילו נכנסנו לקתדרלה או ליערות העצומים על חוף האוקיינוס השקט.